

DOCTRINĂ

Sugestii pe marginea hotărîrilor Plenului Curții Supreme de Justiție

Sergiu BRÎNZĂ
doctor habilitat în drept,
profesor universitar
formator INJ

Vitalie STATI
doctor în drept,
conferențiar universitar
formator INJ

DELIMITAREA TRAFICULUI DE FIINȚE UMANE ȘI A TRAFICULUI DE COPII DE INFRAȚIUNILE CONEXE

In the framework of this article, we recommend exact and precise criteria applied on the delimitation of the human trafficking offence, on the one side, and the procurement offence (art.220 PC RM), the beggary arrangement offence (art.302 PC RM), the state frontier crossing offence (art.362 PC RM), the illegal migration arrangement offence (art.362¹ PC RM) etc., on the other side. Concomitantly, there are pointed out some other delimitation criteria, this time between the infant trafficking offence, on the one side, and the parents and others abuse at the time of children adoption (art.204 PC RM), the illegal detachment of children outside the state territory offence (art.207 PC RM), the entice of the minors toward criminal acts or their persuasion toward accomplishing immoral acts (art.208 PC RM), the infant pornography offence (art.208¹ PC RM) etc., on the other side.

Potrivit statisticilor, în decursul a 9 luni ale anului 2008 în total pe țară au fost înregistrate 299 infracțiuni de trafic, inclusiv: trafic de ființe umane (art.165 CP RM) – 193; trafic de copii (art.206 CP RM) – 36. În aceeași perioadă, au fost trimise în judecată pentru examinare în fond: 72 cauze penale cu privire la infracțiunea de trafic de ființe umane; 10 cauze penale cu privire la infracțiunea de trafic de copii. Instanțele de judecată au pronunțat 33 sentințe în privința a 44 persoane pe cauze penale privind traficul de ființe umane și traficul de copii.¹

În 2006, Direcția generalizare a practicii judiciare și analiză a statisticii judiciare a Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova a constatat următoarele: „Studierea practicii judecătorești a demonstrat că instanțele de judecată întâmpină dificultăți la calificarea acțiunilor condamnaților în baza art.165 CP RM, deoarece în mai mult de 50% din dosarele studiate acțiunile lor sînt recalculate de la art.165 CP RM la art.220 CP RM, precum și la alte articole ale Codului penal”² Într-adevăr, există

asemănări între infracțiunea de trafic de ființe umane și infracțiunea de proxenetism (art.220 CP RM), infracțiunea de organizare a cerșetoriei (art.302 CP RM), infracțiunea de trecere ilegală a frontierei de stat (art.362 CP RM), infracțiunea de organizare a migrației ilegale (art.362¹ CP RM) etc. Totodată, remarcăm tangențe între infracțiunea de trafic de copii și infracțiunea de abuz al părinților și altor persoane la adopția copiilor (art.205 CP RM), infracțiunea de scoatere ilegală a copiilor din țară (art.207 CP RM), infracțiunea de atragere a minorilor la activitate criminală sau determinare a lor la săvîrșirea unor fapte imorale (art.208 CP RM), infracțiunea de pornografie infantilă (art.208¹ CP RM) etc.

Uneori, în dispozițiile normelor menționate mai sus legiuitorul folosește noțiuni asemănătoare sau chiar identice, creîndu-se astfel dificultăți de aplicare a lor în practică, cu repercusiuni negative în planul formării unei practici unitare în materie. În acest sens, trebuie să recunoaștem că nu își dovedește eficiența Hotărîrea Plenului Curții Supreme de Justiție „Cu privire la practica aplicării legislației în cauzele despre traficul de ființe umane și traficul de copii”, nr.37 din 22.11.2004 (în continuare – Hotărîrea Plenului nr.37/2004).³ Cele câteva explicații, foarte sumare și vagi, din finalul acestei hotărîri de îndrumare nu pot satisface nevoile curente ale practicii judiciare de delimitare a traficului de ființe umane și a traficului de copii de infracțiunile conexe. Sesizînd aceste neajunsuri, în cele ce urmează vom încerca să propunem criterii clare și precise care urmează să fie aplicate la o astfel de delimitare.

1. Delimitarea traficului de ființe umane (art.165 CP RM) / traficului de copii (art.206 CP RM) de proxenetism (art.220 CP RM)

Necesitatea unei asemenea delimitări apare atunci cînd traficul de ființe umane sau traficul de copii e săvîrșit în scopul exploatarei sexuale. Tocmai scopurile distincte,

urmărite la săvârșirea infracțiunilor, pe care le delimităm, constituie *prima diferență* dintre ele. Dacă, în cazul infracțiunii de proxenetism, scopul este practicarea prostituției de către victimă, atunci în cazul traficului de ființe umane / traficului de copii scopul constă în exploatarea sexuală a victimei, incluzând exploatarea ei în prostituție.

Ce înseamnă „exploatarea victimei în prostituție”? În statele în care prostituția este legalizată, aceasta înseamnă prestarea serviciilor de prostituție cu încălcarea normelor legale privind condițiile de muncă, salarizare, sănătate și securitate. În general însă, în toate statele (inclusiv în Republica Moldova) exploatarea victimei în prostituție are și o altă semnificație.

În acest sens, în literatura de specialitate se menționează: „Dacă victima nu a avut libertatea să ia hotărârea de a practica prostituția, fapta nu constituie infracțiunea de proxenetism, deoarece ea s-a realizat prin constrângere, și nu prin determinare”.⁴ De fapt, această afirmație dezvoltă ideea conținută în pct.15 al Hotărârii Plenului nr.37/2004, unde, privitor la infracțiunea de proxenetism, se consemnează: „În acest caz, între prostituată și proxenet există niște relații benevole (sublinierea ne aparține – n.a.)”.

Anume despre constrângere la prostituție, și nu despre determinare la prostituție, se menționează în definiția noțiunii „exploatare sexuală comercială” din pct.4.1 al Hotărârii Plenului nr.37/2004. În mod similar, la lit.c) pct.3) art.2 al Legii Republicii Moldova privind prevenirea și combaterea traficului de ființe umane, adoptate de Parlamentul Republicii Moldova la 20.10.2005⁵, ca exemplu de exploatare a persoanei este indicată „obligarea la practicarea prostituției”. Altfel spus, noțiunile „determinare la prostituție” (utilizată la art.220 CP RM) și „constrângere la prostituție” (care se are în vedere în art.165 și 206 CP RM) nu pot fi compatibile. Nu este posibil concursul ideal dintre determinarea la prostituție și constrângerea la prostituție: în cazul constrângerii la prostituție, victima nu poate să-și dirijeze acțiunile, fiind nevoită să urmeze voința făptuitorului; în cazul determinării la prostituție, victima are o alternativă, avînd de ales între a urma voința făptuitorului și a nu se conforma acesteia.

În mod regretabil, în practica judiciară aceste două noțiuni se confundă. Astfel, într-o speță se relatează că „C.N. și C.V. au fost impuse să practice prostituția 24 din 24 ore pe zi, iar banii primiți în rezultatul acestei activități îi însușea proxenetul. Au fost preîntîmpinate că, dacă vor refuza să acorde servicii sexuale „clienților”, vor fi pedepsite cu răfuială fizică...”⁶ Bineînțeles, nu poate fi proxenet cel care săvârșește trafic de ființe umane sau trafic de copii. Utilizarea neadecvată a termenului „proxenet”, în vederea desemnării subiectului infracțiunii prevăzute la art.165 sau 206 CP RM, deja este generatoare de erori de calificare.

În opinia lui V.Laevski, pe care o susținem, constrângerea la prostituție este posibilă în două situații: 1) făptuitorul impune să practice prostituția acea persoană, care a decis să înceteze această activitate; 2) făptuitorul impune victima să practice prostituția sub controlul lui sau al unei alte persoane, în pofida dorinței victimei de a practica de sine stătător prostituția.⁷

Prima situație o atestăm în următoarea speță, privitoare la traficul de ființe umane: „În luna august 2003, partea vătămată A.M.C. l-a cunoscut pe numitul I.V. din municipiul Piatra-Neamț, care i-a propus să meargă în Austria pentru a practica prostituția... În Viena partea vătămată a fost așteptată de R.O., care a achitat șoferului contravaloarea transportului. Aceasta a adus-o la agenție, unde au înscris-o, și partea vătămată a practicat prostituția pînă la data de 3 decembrie 2003... Întoarsă în țară, la scurt timp a fost contactată de inculpatul B.G., care a amenințat-o cu producerea unor neplăceri și violențe familiei sale în cazul în care partea vătămată nu se va reîntoarce în Austria. De teamă, a acceptat...”⁸ Din această speță rezultă că proxenetismul poate fi urmat de traficul de ființe umane / traficul de copii, formînd un concurs real de infracțiuni. Aceasta are loc atunci cînd constrîngerea la prostituție ia locul determinării la prostituție, întrucît victima decide să înceteze practicarea prostituției.

Cea de-a doua situație, referitoare la constrîngerea la prostituție, poate fi atestată în următorul exemplu: „N.L. a declarat și a descris modul în care a fost acostată de G.M. în gara Oradea, modalitatea violentă prin care acesta a obligat-o să urce într-un tren cu destinația București... G.M. a susținut că fata a fost adusă la București la cererea acesteia. Ea a acceptat să fie cazată de O.M.A., despre care aflase că se prostituează, și chiar a cerut să fie alături de aceasta în același apartament. În ce privește leziunile constatate medico-legal, acestea, potrivit celor relatate de G.M., i-ar fi fost provocate de proxeneți din Oradea. După cazare, fata a fost permanent supravegheată de G.M., care a obligat-o să întrețină raporturi sexuale cu diferiți clienți racolați de O.M.A. prin anunțuri matrimoniale date de ea în diferite cotidiane. Banii astfel obținuți îi lua G.M., care îi împărțea cu O.M.A.”⁹ Ca și în prima situație, voința făptuitorului este în dezacord cu voința victimei. Totuși, obiectul dezacordului diferă: disponibilitatea de a continua practicarea prostituției (în prima situație); modul de practicare a prostituției, de sine stătător sau sub supraveghere (în cea de-a doua situație).

În afară de situațiile vizînd constrîngerea la prostituție, specificate de V.Laevski, nu excludem nici situația cînd victima nu a practicat anterior prostituția, iar făptuitorul o impune să practice această activitate sub controlul lui sau al unei alte persoane.

Constrângerea la prostituție urmează a fi deosebită de determinarea la prostituție, care constă în propunerea de a continua această activitate pentru o remunerare mai mare, inclusiv de a o continua în străinătate. La fel, nu poate fi considerată constrângere la prostituție promiterea de către făptuitor a unor foloase, facilități, privilegii. Astfel de oferte sînt posibile în contextul infracțiunii de proxenetism. Ele nu sînt specifice pentru traficul de ființe umane / traficul de copii, deoarece nu înrăutățesc poziția victimei, nu o pun într-o situație fără ieșire, care ar sili-o să continue practicarea prostituției.

În afară de scopul infracțiunii, o *a doua deosebire* fundamentală între proxenetism și traficul de ființe umane / traficul de copii constă în finalitatea urmărită prin săvîrșirea lor. Astfel, prin comiterea infracțiunii de proxenetism făptuitorul trage foloase de pe urma practicării prostituției de către victimă. Totuși, în acest caz victima își însușește o parte substanțială din beneficii. În contrast, în cazul traficului de ființe umane / traficului de copii, întreaga activitate are loc exclusiv în scopul exploatarei victimei. De aceea, folosul astfel obținut este însușit în întregime de către făptuitor (sau într-o proporție ce semnifică exploatarea din partea lui).

De exemplu, într-un caz, C.I. timp de aproximativ 2 luni și jumătate a practicat prostituția pentru inculpata M.L. în Italia. Suma totală pe care a cîștigat-o din această „activitate” a constituit 30000 de euro, din care prostituției i-au revenit doar 100 de euro și un pachet cu cafea. Într-un alt caz, C.L.N. a practicat prostituția pentru aceeași inculpată timp de două săptămîni, obținînd suma totală de 7500 euro, bani care au fost însușiți de inculpată, victimei revenindu-i aceiași 100 de euro.¹⁰ Cu certitudine, „cota-parte” de 100 de euro din cei 30000 sau 7500 de euro „lucrați” și pachetul de cafea semnifică exploatarea victimei.

Pentru comparație, să vedem ce proporție se atestă în cazul infracțiunii de proxenetism: în luna iunie 2003, C.S. lucra în calitate de băiaș în sauna de pe strada C., mun. Chișinău. În scopul obținerii profitului de pe urma practicării prostituției de către alte persoane, el le invita prin telefon pe L.T. și B.N. pentru acordarea serviciilor sexuale. Pentru o oră, clienții plăteau 200 de lei, 80 dintre care fiecare prostituată îi dădea băiașului.¹¹

A treia deosebire dintre proxenetism și traficul de ființe umane / traficul de copii rezidă în alcătuirea laturii obiective a infracțiunilor comparate.

În practica judiciară această alcătuire nu întotdeauna este corect stabilită. Despre care fapt mărturisesc următoarele motivări din practica judiciară, care sună cel puțin bizar: „Instanța de judecată a achitat-o greșit pe Ț.E. pe art.165 CP RM, motivînd prin faptul că P.A. și P.C. au căzut de acord să practice prostituția, în care scop au și plecat din Moldova în Turcia. Ț.E. însă a vrut doar să

le ajute să-și îmbunătățească starea materială. Recrutarea într-o asemenea situație este o dovadă a traficului de ființe umane, ea fiind îndreptată anume la obținerea acordului, ceea ce nu influențează la aprecierea juridică a traficului de ființe umane”¹²; „Răspunderea potrivit art.220 CP RM survine doar în cazul în care nu este săvîrșită nici o activitate pe care legea (art.206 CP RM) o consideră trafic de copii. Însă, în cazul dat a fost săvîrșită nu doar recrutarea, ci și transportarea, transmiterea și primirea copilului”¹³.

În realitate, după cum reiese din art.165 CP RM, structura laturii obiective a traficului de ființe umane cuprinde nu o singură acțiune, ci două acțiuni. Prima – acțiunea principală – se exprimă prin oricare din următoarele modalități: 1) recrutarea victimei; 2) transportarea victimei; 3) transferul victimei; 4) adăpostirea victimei; 5) primirea victimei. Aceste modalități au un caracter alternativ. Iată de ce, prezența oricăreia din ele atestă prezența acțiunii principale din cadrul traficului de ființe umane. Însă, de una singură, acțiunea principală nu poate atesta prezența infracțiunii prevăzute la art.165 CP RM. Chiar dacă această acțiune are ca scop exploatarea victimei.

Astfel, acțiunea principală, în oricare din modalitățile sale, trebuie să fie însoțită de acțiunea adiacentă (ajutătoare), în oricare din modalitățile sale. Modalitățile alternative ale acțiunii adiacente din cadrul traficului de ființe umane sînt:

- 1) amenințarea cu aplicarea sau aplicarea violenței fizice sau psihice nepericuloase pentru viața și sănătatea persoanei, inclusiv prin răpire, prin confiscare a documentelor și prin servitute, în scopul întoarcerii unei datorii a cărei mărime nu este stabilită în mod rezonabil;
- 2) înșelăciunea;
- 3) abuzul de poziția de vulnerabilitate a victimei sau abuzul de putere, darea sau primirea unor plăți sau beneficii pentru a obține consimțămîntul unei persoane care deține controlul asupra unei alte persoane;
- 4) aplicarea violenței periculoase pentru viața, sănătatea fizică sau psihică a persoanei;
- 5) folosirea torturii, a tratamentelor inumane sau degradante pentru a asigura subordonarea persoanei, ori folosirea violului, dependenței fizice, a armei, a amenințării cu divulgarea informațiilor confidentiale familiei victimei sau altor persoane, precum și a altor mijloace.

De menționat că ultimele două modalități (prevăzute, respectiv, la lit.f) și g) alin.(2) art.165 CP RM) îndeplinesc și rolul de circumstanțe agravante.

Situația este calitativ diferită în cazul traficului de copii (art.206 CP RM): modalitățile de influențare asu-

pra consimțământului victimei constituie circumstanțe agravante, nu condiții pentru existența infracțiunii însăși. Aceasta diferențiază traficul de copii în raport cu proxenetismul și, în anumite privințe, în raport cu traficul de ființe umane.

Astfel, pentru întregirea laturii obiective a infracțiunii prevăzute la art.206 CP RM este suficientă atestarea acțiunii prevăzute la alin.(1) al acestui articol, în oricare din următoarele modalități: 1) recrutarea victimei; 2) transportarea victimei; 3) transferul victimei; 4) adăpostirea victimei; 5) primirea victimei; 6) darea sau primirea unor plăți ori beneficii pentru obținerea consimțământului unei persoane care deține controlul asupra victimei.

Bineînțeles, în prezența oricăreia din aceste modalități, este obligatorie urmărirea de către făptuitor a scopului, exprimat în una din formele specificate la lit.a)-h) alin.(1) art.206 CP RM. Prin aceasta, traficul de copii se deosebește de proxenetism.

În ce privește modalitățile de influențare asupra consimțământului victimei traficului de copii, acestea, sub formă de circumstanțe agravante, sînt consemnate la lit.a)-c) alin.(2) art.206 CP RM:

- a) violența fizică și psihică, aplicarea armei de foc sau amenințarea cu aplicarea acesteia;
- b) abuzul și violența sexuală;
- c) abuzul de autoritate sau profitarea de situația de vulnerabilitate a victimei, amenințarea cu divulgarea informațiilor confidențiale familiei victimei sau altor persoane.

Concluzia care se desprinde este că scopul principal urmărit de legiuitor prin stabilirea dispoziției de la art.165 CP RM este în toate cazurile apărarea dreptului la libertatea de voință și acțiune a persoanei. În cazul art.206 CP RM, acest scop poate fi identificat doar în prezența circumstanțelor agravante consemnate la lit.a)-c) alin.(2) art.206 CP RM. În ce privește art.220 CP RM, care stabilește răspunderea pentru proxenetism, scopul acestei norme este cu totul altul: apărarea bunelor moravuri în relațiile de conviețuire socială și asigurarea licită a mijloacelor de existență.

Cu alte cuvinte, victima își dă acordul la proxenetism în mod nealterat, voința sa de a se prostitua, aparținîndu-i în totalitate, este exprimată în mod liber. În cazul proxenetismului, victima își dă acceptul, consimte nestingherit și întotdeauna în înțelegere cu făptuitorul, în vederea practicării prostituției, în scopul obținerii de avantaje reciproce. În acest sens, într-o speță se motivează pe bună dreptate: „Recrutarea tinerelor s-a făcut cu acordul acestora, ele știind că vor lucra ca prostituate, iar o parte din banii cîștigați va trebui să o dea inculpatului ... Este nereală susținerea potrivit căreia modalitatea folosită în scopul exploatării tinerelor a

fost fraudă (a se citi – înșelăciunea – *n.a.*)..., cît timp tinerele racolate nu au fost induse în eroare în legătură cu o anumită situație de fapt, ele cunoscînd scopul plecării în străinătate. Faptele săvîrșite de inculpat, prin contribuții diferite, constînd în discuțiile purtate cu tinerele cu prilejul diferitelor întîlniri, demersurile făcute în vederea încheierii formalităților necesare ieșirii din țară, cazarea acestora pe diferite perioade constituie infracțiunea de proxenetism...”¹⁴

În cazul traficului de ființe umane (și în cazul traficului de copii prevăzut la lit.a)-c) alin.(2) art.206 CP RM), situația este de altă natură: se atestă o viciere a consimțământului victimei și, uneori, chiar lipsa acestuia. Deloc întîmplător, în dispoziția de la alin.(1) art.165 CP RM legiuitorul utilizează expresia „cu sau fără consimțământul acesteia (adică al victimei – *n.a.*)”. Or, chiar și atunci cînd victima traficului de ființe umane își exprimă consimțământul (de a fi recrutată, transportată, transferată, adăpostită sau primită), acest consimțământ nu poate îndeplini condițiile unui consimțământ valabil exprimat. El este întotdeauna viciat datorită influențării, îmbrăcînd oricare din modalitățile stabilite la lit.a)-c) alin.(1) și la lit.f), g) alin.(2) art.165 CP RM.

Cît privește art.206 CP RM, în dispoziția acestuia nici nu sînt necesare cuvintele „cu sau fără consimțământul victimei”: din cauza vârstei sale, copilul nu este liber să-și dea consimțământul de a fi recrutat, transportat, transferat, adăpostit sau primit. Nici persoana care deține controlul asupra copilului nu este liberă să-și dea consimțământul. Aceasta deoarece scopul exprimării consimțământului este unul contrar legii, adoptînd una din formele menționate la lit.a)-h) alin.(1) art.206 CP RM. Din aceste considerente, consimțământul acordat subiectului infracțiunii prevăzute la art.206 CP RM este nevalabil.

În ipoteza traficului de ființe umane (art.165 CP RM), consimțământul victimei este nevalabil din alte considerente: el este afectat de constrîngere sau de modalități de captare non-agresivă, îmbrăcînd una din formele prevăzute la lit.a)-c) alin.(1) și la lit.f), g) alin.(2) art.165 CP RM.

2. Delimitarea traficului de ființe umane (art.165 CP RM) / traficului de copii (art.206 CP RM) de organizarea cerșetoriei (art.302 CP RM)

La art.302 CP RM e stabilită răspunderea pentru organizarea cerșetoriei în scopul de a obține pentru sine sau pentru altul foloase materiale injuste. Apare necesitatea delimitării traficului de ființe umane (în cazul în care scopul acestei infracțiuni constă în exploatarea pentru cerșetorie) de organizarea cerșetoriei. De asemenea, apare necesitatea în delimitarea traficului de copii, în cazul în care scopul acestei infracțiuni constă în practica de către victimă a cerșetoriei.

Considerăm că, în mare parte, criteriile de delimitare sînt aceleași ca și cele aplicate în vederea delimitării traficului de ființe umane (art.165 CP RM) / traficului de copii (art.206 CP RM) de proxenetism (art.220 CP RM).

Astfel, scopurile distincte, avute în vedere la săvîrșirea infracțiunilor pe care le delimităm, constituie prima diferență între ele. În cazul infracțiunii de organizare a cerșetoriei, scopul se exprimă exclusiv în obținerea pentru făptuitor sau pentru altcineva a unor foloase materiale injuste. În contrast, în cazul traficului de ființe umane, scopul constă în exploatarea victimei pentru cerșetorie. Doar în subsidiar scopul traficului de ființe umane / traficului de copii se poate exprima în obținerea pentru făptuitor sau pentru altcineva a unor foloase materiale injuste.

În al doilea rînd, deosebirea dintre organizarea cerșetoriei și traficul de ființe umane / traficul de copii constă în finalitatea urmărită prin săvîrșirea lor. Astfel, prin comiterea infracțiunii de organizare a cerșetoriei făptuitorul trage foloase de pe urma practicării cerșetoriei de către victimă. Totuși, victima își însușește o parte substanțială din beneficii. În contrast, în cazul traficului de ființe umane / traficului de copii folosul obținut astfel este însușit în întregime (sau într-o proporție ce semnifică exploatarea) de către făptuitor.

În al treilea rînd, la organizarea cerșetoriei, victima își dă acordul în mod nealterat, voința sa de a cerși, aparținîndu-i în totalitate, este exprimată în mod liber. În cazul organizării cerșetoriei, victima își dă acceptul, consimte nestingherit și întotdeauna în înțelegeră cu făptuitorul, în vederea practicării cerșetoriei, în scopul obținerii de avantaje reciproce. În cazul traficului de ființe umane (și în cazul traficului de copii prevăzut la lit.a)-c) alin.(2) art.206 CP RM), situația este de altă natură: se atestă o viciere a consimțămîntului și, uneori, chiar lipsa consimțămîntului victimei. Aceasta pentru că consimțămîntul victimei este întotdeauna viciat datorită influențării exercitate de făptuitor, îmbrăcînd oricare din modalitățile stabilite la lit.a)-c) alin.(1) și la lit.f), g) alin.(2) art.165 CP RM.

3. Delimitarea traficului de ființe umane (art.165 CP RM) / traficului de copii (art.206 CP RM) de trecerea ilegală a frontierei de stat (art.362 CP RM)

În opinia lui V.T. Baticiko, traficul de ființe umane / traficul de copii este o infracțiune internațională.¹⁵ Nu putem fi de acord cu această opinie. Nu este obligatoriu ca traficul de ființe umane / traficul de copii să aibă un caracter transnațional, sub aspectul care rezultă din prevederile alin.(2) art.12 CP RM. În acest sens, considerăm că are dreptate L.Iu. Egorova cînd afirmă că, în cazul traficului de ființe umane / traficului de copii, transportarea victimei se poate realiza atît în limitele

teritoriului național, cît și în afara acestuia.¹⁶ Deci, transportarea unei persoane (inclusiv a unui copil), ca acțiune realizată în contextul traficului de ființe umane / traficului de copii, reprezintă deplasarea persoanei peste frontiera de stat a Republicii Moldova sau în interiorul teritoriului Republicii Moldova.

În pct.16 al Hotărîrii Plenului nr.37/2004 se arată că în cadrul traficului de ființe umane / traficului de copii deplasarea victimei peste frontieră poate avea loc pe cale legală sau ilegală.

Bineînțeles, dacă victima traficului de ființe umane / traficului de copii e trecută legal peste frontiera de stat, făptuitorului i se va aplica doar art.165 sau 206 CP RM. Alta va fi situația în cazul în care această victimă trece ilegal frontiera de stat. De aceea, în cazul în care făptuitorul organizează trecerea unei persoane (a unui copil) peste frontiera de stat, în afara punctelor de trecere, în lipsa pașaportului stabilit sau în lipsa autorizației din partea autorităților – aceasta realizîndu-se în legătură cu traficul de ființe umane / traficul de copii – i se va aplica răspunderea nu doar conform art.165 sau 206 CP RM, dar și pentru organizarea trecerii ilegale a frontierei de stat (conform alin.(3) art.42 și art.362 CP RM). Se va aplica răspundere administrativă, nu răspundere penală, pentru organizarea încălcării regulilor de trecere a frontierei de stat (art.191 al Codului cu privire la contravențiile administrative), în cazul în care se organizează trecerea frontierei de stat prin punctele de trecere fără pașaportul stabilit sau fără autorizație din partea autorităților.

Atenționăm asupra faptului că, în conformitate cu pct.4 al Hotărîrii Plenului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova „Cu privire la practica judiciară în cauzele penale și administrative referitoare la trecerea ilegală a frontierei de stat”, nr.15 din 25.03.2002, trecerea frontierei de stat, fără pașaportul stabilit sau fără autorizație din partea autorităților, presupune trecerea săvîrșită în baza pașaportului fals sau a altui document fals, a autorizației false sau a documentelor altor persoane.¹⁷ De aici rezultă că organizarea folosirii unor documente false, necesare trecerii frontierei de stat, se absoarbe de organizarea trecerii ilegale a frontierei de stat. În aceste condiții, reieșind din prevederile art.118 CP RM, aplicarea alin.(3) art.42 și a art.362 CP RM va exclude necesitatea aplicării alin.(3) art.42 și a art.361 CP RM.

4. Delimitarea traficului de ființe umane (art.165 CP RM) / traficului de copii (art.206 CP RM) de organizarea migrației ilegale (art.362¹ CP RM)

Organizarea dezinteresată, neremunerată a migrației ilegale poate atrage răspunderea pentru organizarea infracțiunii de trecere ilegală a frontierei de stat. În contrast, organizarea remunerată a migrației ilegale intră

sub incidența art.362¹ CP RM. Or, un semn obligatoriu al laturii subiective a infracțiunii prevăzute la art.362¹ CP RM este scopul obținerii, directe sau indirecte, a unui folos financiar sau material.

Dar, infracțiunea de organizare a migrației ilegale are și un alt scop: din dispoziția art.362¹ CP RM se desprinde că acesta constă în schimbarea permanentă sau provizorie a țării de reședință a victimei. Identificarea acestui scop este deosebit de importantă în vederea delimitării infracțiunii de organizare a migrației ilegale de traficul de ființe umane / traficul de copii. Traficul de ființe umane / traficul de copii nu are scopul de schimbare permanentă sau provizorie a țării de reședință a victimei. În realitate, scopul traficului de ființe umane constă în exploatarea victimei; scopul traficului de copii constă în exploatarea victimei, în practicarea de către victimă a cerșetoriei (sau în alte scopuri josnice), în abandonarea victimei în străinătate ori în vânzarea sau cumpărarea acesteia. Nu putem fi de acord cu acei autori care consideră că organizarea migrației ilegale poate fi săvârșită în scopul exploatarei victimei.¹⁸ Dacă legiuitorul ar fi avut în vedere un astfel de scop în ipoteza organizării migrației ilegale, l-ar fi nominalizat în dispoziția art.362¹ CP RM. De aceea, conchidem că exploatarea în modalitățile descrise la art.165 și 206 CP RM este scopul traficului de ființe umane / traficului de copii. Nu și scopul infracțiunii prevăzute la art.362¹ CP RM.

Incompatibilitatea de scopuri ale infracțiunilor pe care le comparăm are ca efect imposibilitatea atestării concursului ideal dintre traficul de ființe umane / traficul de copii și organizarea migrației ilegale. Cu alte cuvinte, aceeași persoană nu poate fi, în aceeași ipoteză, atât victimă a traficului de ființe umane / traficului de copii, cât și victimă a organizării migrației ilegale.

În acest caz, care trebuie să fie calificarea dacă, în legătură cu traficul de ființe umane / traficul de copii, făptuitorul organizează folosirea documentelor oficiale false? Considerăm că, în cazul dat, folosirea documentelor oficiale false depășește limitele componentelor de infracțiuni prevăzute la art.165 sau 206 CP RM. Deci, se impune tragerea la răspundere penală nu doar pentru traficul de ființe umane / traficul de copii, dar și pentru organizarea folosirii documentelor oficiale false (adică, potrivit alin.(3) art.42 și art.361 CP RM). Atragem atenția că la lit.b) alin.(1) art.165 CP RM se utilizează termenul „înșelăciune”. Însă, înșelăciunea, exercitată în contextul traficului de ființe umane, nu poate presupune ca formă folosirea documentelor oficiale false. Or, în cazul traficului de ființe umane, înșelăciunea se exercită asupra persoanei traficate, pentru a-i influența consimțământul.¹⁹ În opoziție, folosirea documentelor oficiale false presupune prezentarea sau înfățișarea unor asemenea documente către factorul de decizie abilitat.

Deci, de această dată, destinatarul înșelăciunii este cu totul altcineva.

În art.206 CP RM nu se utilizează termenul „înșelăciune”. De aceea, s-ar părea că nu sînt temeiuri să fie pusă la îndoială necesitatea calificării suplimentare conform art.361 CP RM, atunci cînd folosirea documentelor oficiale false se realizează în legătură cu traficul de copii. Totuși, în practica judiciară în acest sens se mai atestă deficiențe. De exemplu, V.O. a fost condamnat potrivit lit.a) alin.(2) art.361 CP RM. În fapt, aceasta, intenționat, din interes material, în scopul obținerii unui profit ilegal, a recrutat prin înșelăciune persoane tinere sub pretextul angajării la serviciu în Turcia, unde ultimele urmau să fie exploatate, prin constrîngere, la practica prostiției. Astfel, V.O. i-a transmis victimei D.B. o procură falsă din numele mamei lui D.B., precum că aceasta permite plecarea fiicei sale D.B. peste hotarele țării, în care V.O. a semnat în locul notarului. De asemenea, V.O. i-a transmis unei alte victime, C.E., un pașaport pe numele lui P.E., în care lipsea poza lui C.E., precum și o adeverință de naștere pe numele lui O.O. Sentința în cauză a fost atacată de procuror, acesta solicitînd ca V.O. să fie recunoscută vinovată în baza lit. a) alin.(3) art.206 CP RM.²⁰ În această speță trezește nedumerire atît soluția pronunțată de instanța de judecată, cît și poziția procurorului: va fi parțială calificarea în care se invocă numai lit.a) alin.(2) art.361 CP RM sau numai lit.a) alin.(3) art.206 CP RM. Pentru ca calificarea să fie deplină, trebuie să se ia în considerație că V.O. a săvîrșit atît infracțiunea prevăzută la lit. a) alin.(2) art.361 CP RM, cît și infracțiunea prevăzută la lit.a) alin.(3) art.206 CP RM. În concluzie, atît soluția instanței de judecată, cît și poziția procurorului au ca efect subestimarea gradului prejudiciabil al celor săvîrșite de V.O.

Revenind la delimitarea infracțiunii de organizare a migrației ilegale de traficul de ființe umane / traficul de copii, în calitate de criterii subsidiare de delimitare consemnăm:

- 1) libertatea fizică a victimei infracțiunii prevăzute la art.362¹ CP RM nu suferă nici o influențare. În contrast, libertatea fizică a victimei traficului de ființe umane / traficului de copii este limitată întotdeauna;
- 2) în cazul infracțiunii prevăzute la art.362¹ CP RM, consimțământul victimei de a-i fi organizată migrația ilegală nu este alterat. În ce privește traficul de ființe umane / traficul de copii, consimțământul victimei este sau poate fi alterat pe una din căile specificate la lit.a)-c) alin.(1) și lit.f), g) alin.(2) art.165 sau la lit.a)-c) alin.(2) art.206 CP RM;
- 3) traficul de ființe umane / traficul de copii nu întotdeauna este o infracțiune transnațională. Organizarea migrației ilegale este, prin excelență, o infracțiune transnațională.

5. Delimitarea traficului de copii (art.206 CP RM) de abuzul părinților și altor persoane la adopția copiilor (art.205 CP RM)

Una dintre modalitățile acțiunii prejudiciabile, în cazul traficului de copii, se exprimă în darea sau primirea unor plăți ori beneficii pentru obținerea consimțământului unei persoane care deține controlul asupra victimei. În acest caz, darea sau primirea unor plăți ori beneficii trebuie să aibă ca scop oricare din scopurile menționate la lit.a)-h) alin.(1) art.206 CP RM. Dacă primirea unor plăți ori beneficii (a unei recompense sub orice formă) se face în scopuri legate de adopția victimei, fapta trebuie calificată conform alin.(1) art.205 CP RM. Darea unor plăți ori beneficii (a unei recompense sub orice formă), avînd unul din scopurile legate de adopția victimei, trebuie considerată, după caz, intermediere, facilitare sau încurajare a adopției unui copil în scop de profit, beneficiu material sau alt beneficiu. Deci, urmează a fi calificată în baza alin.(2) art.205 CP RM.

Excepție constituie cazul primirii unor plăți ori beneficii în scopul exploatării în sclavie sau în condiții similare sclaviei, în cazul adopției ilegale, care se califică potrivit lit.c) alin.(1) art.206 CP RM. În această situație, scopul adopției victimei subzistă alături de scopul exploatării victimei în sclavie sau în condiții similare sclaviei.

În altă ordine de idei, este necesar a menționa că la lit.e) pct.3 art.2 al Legii privind prevenirea și combaterea traficului de ființe umane se stabilește că exploatarea persoanei se exprimă în folosirea femeii în calitate de mamă-surogat ori în scop de reproducere. Scopul presupunînd o asemenea exploatare nu poate fi reținut în cazul infracțiunilor prevăzute la art.165 sau 206 CP RM. Totuși, ideea conținută în prevederea legală sus-amintită își găsește dezvoltare în literatura de specialitate. Astfel, A.I. Milevski și K.A. Volkov susțin că, în cazul traficului de copii, este posibilă încercarea de a rezolva problemele maternității pe calea cumpărării de către făptuitoare a unui copil străin.²¹ Într-adevăr, la lit.h) alin.(1) art.206 CP RM se prevede răspunderea pentru traficul de copii în scopul vânzării sau cumpărării victimei.

În context, prezintă interes opinia lui D.S. Sorokina: „În cazul vânzării copiilor de vîrstă fragedă în scopul adopției lor, scopul exploatării acestora fie că nu va putea fi probat, fie că va lipsi în genere. Or, oricare formă de exploatare presupune atingerea de către victimă a unei vîrste anumite”.²² Ridică rezerve acest punct de vedere: în sensul art.206 CP RM, nu există nici o limită minimă de vîrstă pentru victima minoră. De aceea, poate fi imaginată situația cînd scopul traficării victimei de vîrstă fragedă este, de exemplu, prelevarea organelor sau țesuturilor acesteia ori abandonarea în străinătate. În altă privință, prin prisma legii penale autohtone, vânzarea

victimei minore, în scopul adopției acesteia, nu poate să nu atragă răspunderea penală. Persoana care vinde copilul în scopuri legate de adopție urmează a fi trasă la răspundere conform alin.(1) art.205 CP RM. Persoana care cumpără copilul în aceleași scopuri urmează a fi trasă la răspundere potrivit alin.(2) art.205 CP RM. Persoana care vinde sau cumpără copilul în oricare din scopurile specificate la lit.a)-h) alin.(1) art.206 CP RM trebuie să răspundă pentru trafic de copii (inclusiv în acele cazuri cînd se urmărește și unul din scopurile legate de adopție). Or, vânzarea și cumpărarea copilului nu sînt decît forme ale transferului copilului, respectiv, ale primirii copilului, modalități ale traficului de copii nominalizate în art.206 CP RM.

În concluzie la cele evocate mai sus putem menționa: deosebirea dintre infracțiunile prevăzute la art.205 și art.206 CP RM trebuie făcută prin prisma scopului acestor infracțiuni: infracțiunea prevăzută la art.205 CP RM nu poate avea nici unul din scopurile specificate la lit.a)-g) alin.(1) art.206 CP RM. Cît privește scopul vânzării sau cumpărării victimei, acesta poate fi atestat în cazul ambelor infracțiuni. De aceea, se va aplica alin.(1) sau (2) art.205 CP RM atunci cînd făptuitorul urmărește nu doar scopul vânzării sau cumpărării victimei, dar și un scop legat de adopție. Dimpotrivă, se va aplica nu alin.(1) sau (2) art.205 CP RM, dar art.206 CP RM, atunci cînd făptuitorul urmărește scopul vânzării sau cumpărării victimei, dar nu urmărește vreun scop legat de adopție.

6. Delimitarea traficului de copii (art.206 CP RM) de scoaterea ilegală a copiilor din țară (art.207 CP RM)

În conformitate cu art.207 CP RM, răspunderea penală e stabilită pentru scoaterea copilului din țară în baza unor acte false sau pe altă cale ilegală, precum și pentru abandonarea lui în străinătate în scopuri altele decît cele indicate la art.206 CP RM. Totodată, abandonarea în străinătate este unul dintre scopurile traficului de copii, fiind consemnat la lit.g) alin.(1) art.206 CP RM.

Abandonarea copilului în străinătate, prevăzută la art.207 CP RM, trebuie deosebită de abandonarea copilului în străinătate, prevăzută la art.206 CP RM. În calitate de criteriu de delimitare legea penală numește scopul infracțiunii, ceea ce nu poate fi corect: în cazul traficului de copii, abandonarea victimei în străinătate reprezintă ea însăși un scop, nu o manifestare a realității obiective. De aceea, se va aplica numai art.206 CP RM, dacă traficul de copii se realizează în scopul abandonării victimei în străinătate. O calificare suplimentară conform art.207 CP RM nu va fi necesară, chiar dacă scopul sus-amintit își va găsi realizare. Totuși, precizarea care se impune în acest caz este următoarea: abandonarea copilului în străinătate se preconizează a se realiza ca urmare a scoaterii legale (de exemplu, cu

ocazia unei excursii) a acestuia din Republica Moldova. Dacă însă abandonarea copilului în străinătate este precedată de scoaterea ilegală a acestuia din Republica Moldova, se va aplica art.207 CP RM. În același timp, se va aplica art.206 CP RM, și nu art.207 CP RM, dacă scoaterea ilegală a copilului din Republica Moldova are ca scop nu doar abandonarea acestuia în străinătate, dar și oricare alt scop din cele prevăzute la lit.a)-f) sau h) alin.(1) art.206 CP RM. În această ipoteză, nu va fi necesară o calificare suplimentară potrivit art.207 CP RM, chiar dacă își va găsi realizare scopul abandonării copilului în străinătate.

7. Delimitarea traficului de copii (art.206 CP RM) de atragerea minorilor la activitate criminală sau determinarea lor la săvârșirea unor fapte imorale (art.208 CP RM)

În acord cu lit.e) alin.(1) art.206 CP RM, unul dintre scopurile traficului de copii este folosirea victimei în activitatea criminală. Totodată, în art.208 CP RM se stabilește răspunderea, printre altele, pentru atragerea minorilor la activitate criminală sau pentru instigarea lor la săvârșirea infracțiunilor. Se au în vedere „acțiunile îndreptate spre a-i provoca minorului dorința de a participa la săvârșirea unei sau câtorva infracțiuni, însoțite de aplicarea influenței fizice sau psihice, lovituri, asigurări de nepedepsire, măguliri, amenințări, intimidări, înșelăciune, provocare a sentimentului de răzbunare, invidie și alte îndemnuri joshnice, darea de sfaturi despre locul și modul săvârșirii infracțiunii, promisiunea de a acorda ajutor minorului în vânzarea celor sustrase etc.” (conform lit.a) pct.16 al Hotărârii Plenului Curții Supreme de Justiție „Cu privire la practica judiciară în cauzele penale privind minorii”, nr.39 din 22.11.2004²³).

Se impune ca firească întrebarea: în care cazuri se aplică lit.e) alin.(1) art.206 CP RM și în care cazuri se aplică art.208 CP RM?

Răspunzând la această întrebare, considerăm că infracțiunea prevăzută la art.208 CP RM nu poate presupune, ca modalități de săvârșire, recrutarea, transportarea, transferul, adăpostirea sau primirea unui copil, precum și darea sau primirea unor plăți ori beneficii pentru obținerea consimțământului unei persoane care deține controlul asupra copilului. Totuși, în practică ar fi dificil a delimita recrutarea copilului în scopul folosirii acestuia în activitatea criminală (ca manifestare a infracțiunii prevăzute la art.206 CP RM) de atragerea minorilor la activitatea criminală sau instigarea lor la săvârșirea infracțiunilor (ca manifestare a infracțiunii prevăzute la art.208 CP RM). Aceasta pentru că, conform pct.3.1 al Hotărârii Plenului nr.37/2004, „recrutarea se exprimă în atragera (sublinierea ne aparține – n.a.) persoanelor prin selecționare într-o anumită activitate determinată de scopurile specificate în art.165 și 206 CP RM”.

În situația dată sînt insuficiente resursele legii penale pentru a face alegerea corectă între cele două norme concurente: lit.e) alin.(1) art.206 CP RM sau art.208 CP RM? Considerăm că soluția constă în a apela la una din regulile stabilite la alin.(3) art.8 al Codului de procedură penală al Republicii Moldova: „Toate dubiile în probarea învinuirii care nu pot fi înlăturate... se interpretează în favoarea bănuțitului, învinuitului, inculpatului”. Respectînd această regulă, vom aplica art.208 CP RM, și nu lit.e) alin.(1) art.206 CP RM, în ipoteza în care persistă îndoiele în legătură cu faptul dacă victima a fost recrutată sau atrasă în scopul folosirii ei în activitatea criminală / instigării ei la săvârșirea infracțiunilor.

Atragem atenția la faptul că prezența sau lipsa pluralității de făptuitori nu ar putea constitui un criteriu eficient de delimitare în ipoteza consemnată mai sus. Or, pluralitatea de făptuitori nu este o condiție obligatorie pentru existența traficului de minori. Implicit, aceasta rezultă din prevederea de la lit.d) alin.(2) art.165 CP RM, care stabilește răspunderea penală pentru traficul de ființe umane săvârșit de două sau mai multe persoane. Rezultă că infracțiunea de trafic de ființe umane poate fi săvârșită și de un singur făptuitor. Aceeași constatare este valabilă și pentru traficul de copii. Chiar dacă în art.206 CP RM nu se specifică în calitate de agravantă săvârșirea infracțiunii de două sau mai multe persoane. În concluzie, atît traficul de copii, cît și infracțiunea prevăzută la art.208 CP RM, pot fi săvârșite de un singur făptuitor sau de mai mulți făptuitori.

8. Delimitarea traficului de copii (art.206 CP RM) de pornografia infantilă (art.208¹ CP RM)

Conform lit.a) alin.(1) art.206 CP RM, răspunderea se stabilește pentru traficul de copii avînd scopul exploatării sexuale, inclusiv în industria pornografică. La art.208¹ CP RM se prevede răspunderea pentru producerea, distribuirea, difuzarea, importarea, exportarea, oferirea, vinderea, schimbarea, folosirea sau deținerea de imagini sau alte reprezentări ale unui sau mai mulți copii implicați în activități sexuale explicite, reale sau simulate, ori de imagini sau alte reprezentări ale organelor sexuale ale unui copil, reprezentate de o manieră lascivă sau obscenă, inclusiv în formă electronică.

Este posibilă săvârșirea în paralel a pornografiei infantile și a traficului de copii (de exemplu, cînd adăpostirea unui copil, în scopul exploatării lui sexuale în industria pornografică, e săvârșită alături de producerea de imagini sau alte reprezentări ale aceluiași copil, implicat în activități sexuale explicite, reale sau simultane, ori de imagini sau alte reprezentări ale organelor sexuale ale aceluși copil, reprezentate de o manieră lascivă sau obscenă, inclusiv în formă electronică). În acest caz va exista un concurs de infracțiuni prevăzute la lit.a) alin.(1) art.206 și la art.208¹ CP RM. Însă, în cazuri mai

frecvente, pornografia infantilă va succeda traficul de copii. Într-un asemenea caz, de asemenea va exista un concurs între aceleași infracțiuni.

Între infracțiunile prevăzute la lit.a) alin.(1) art.206 CP RM și la art.208¹ CP RM există un concurs cu conexitate etiologică. Adică, „acea specie de concurs de infracțiuni care presupune săvârșirea unei infracțiuni pentru a înlesni săvârșirea altei infracțiuni”²⁴ Cînd are scopul exploatarei sexuale a victimei în industria pornografică, traficul de copii apare ca infracțiune-mijloc în raport cu infracțiunea de pornografie infantilă. La rîndul său, infracțiunea de pornografie infantilă apare ca infracțiune-scop față de traficul de copii, presupunînd scopul consemnat.

În pofida conexiunii dintre cele două infracțiuni, între ele nu există o legătură care să presupună concurența de norme penale, în varietatea de concurență dintre o parte și un întreg. Infracțiunea de pornografie infantilă, chiar atunci cînd e săvîrșită în paralel cu traficul de copii (săvîrșit în scopul exploatarei sexuale în industria pornografică), nu se absoarbe de această din urmă infracțiune. Cauza este că cele două infracțiuni comportă mai multe deosebiri care exclud o asemenea concurență:

- 1) pornografia infantilă nu presupune atingerea adusă libertății fizice a victimei. Spre deosebire de aceasta, traficul de copii implică în mod necesar limitarea libertății fizice a victimei;
- 2) nici chiar în plan secundar pornografia infantilă nu aduce atingere integrității corporale, sănătății sau libertății psihice a victimei. În contrast, traficul de copii, în modalitățile specificate la lit.a)-c) alin.(2) art.206 CP RM, presupune sau poate presupune atingere adusă unor asemenea valori sociale;
- 3) latura obiectivă în cazul celor două infracțiuni comparate are un conținut cu totul diferit. Nici una din modalitățile de săvîrșire a pornografiei infantile nu se regăsește printre modalitățile de săvîrșire a traficului de copii. Și viceversa: nici una din modalitățile de săvîrșire a traficului de copii nu se regăsește printre modalitățile de săvîrșire a pornografiei infantile;
- 4) persoana juridică (cu excepția autorității publice) poate fi subiectul traficului de copii. Nu și subiectul pornografiei infantile.

Referințe:

- ¹ Procuratura Generală. Comunicat de presă // www.procuratura.md
- ² Informație cu privire la rezultatele generalizării practicii judiciare pe cauzele cu privire la traficul de ființe umane, traficul de copii, scoaterea ilegală a copiilor din țară și proxenetism // Buletinul Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova, 2006, nr.5, p.15-19.
- ³ Buletinul Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova, 2005, nr.8, p.4-7.

- ⁴ S.Brînză, X.Ulianoschi, V.Stati și alții. *Drept penal. Partea Specială*. – Chișinău: Cartier, 2005, p.376.
- ⁵ Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2005, nr.164-167.
- ⁶ Decizia Colegiului penal lărgit al Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova nr.1ra-729/2007 // Modlex.
- ⁷ *A se vedea*: В.Лаевский. *Противодействие торговле людьми: некоторые вопросы квалификации преступлений* // Судовы веснік, 2006, nr.3, p.14-17.
- ⁸ Înalta Curte de Casație și Justiție a României. Secția penală. Decizia nr.1643/2006 // <http://iccj.scj.ro/cautare.php?id=28687>
- ⁹ Înalta Curte de Casație și Justiție a României. Secția penală. Decizia nr.1760/2006 // <http://iccj.scj.ro/cautare.php?id=31131>
- ¹⁰ Înalta Curte de Casație și Justiție a României. Secția penală. Decizia nr.1459/2006 // <http://iccj.scj.ro/cautare.php?id=30630>
- ¹¹ Informație cu privire la rezultatele generalizării practicii judiciare pe cauzele cu privire la traficul de ființe umane, traficul de copii, scoaterea ilegală a copiilor din țară și proxenetism // Buletinul Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova, 2006, nr.5, p.15-19.
- ¹² *Ibidem*.
- ¹³ *Ibidem*.
- ¹⁴ Înalta Curte de Casație și Justiție a României. Secția penală. Decizia nr.2939/2005 // <http://scj.ro/SD%20rezumate%202005/SP%20%202939%202005.htm>
- ¹⁵ *A se vedea*: В.Т. Батычко. *Уголовное право. Общая и Особенная части*. – Таганрог, 2006, p.113.
- ¹⁶ *A se vedea*: Л.Ю. Егорова. *Объективная сторона – один из важнейших признаков состава преступления – торговля людьми* // Российский следователь, 2005, nr.3, p.17-20.
- ¹⁷ Culegere de hotărîri ale Plenului Curții Supreme de Justiție (mai 1974-iulie 2002). – Chișinău, 2002, p.300-302.
- ¹⁸ *A se vedea*: А.Вакуленко. *О понятии «контрабанда» в законодательстве Российской Федерации и международном праве* // Закон и право, 2004, nr.9, p.48; В.Б. Шакин. *Понятие криминальной эксплуатации людей. Криминальная эксплуатация в уголовном законодательстве России* // Сибирский Юридический Вестник, 2001, nr.1, p.15.
- ¹⁹ Potrivit pct.5.7. din Hotărîrea Plenului nr.37/2004, „înșelăciunea constă în inducerea în eroare și păgubirea unei persoane prin prezentarea drept adevărate a unor fapte mincinoase sau inversate în scopul de a obține pentru sine sau pentru altcineva realizarea traficului de persoane. Înșelăciunea ca metodă de săvîrșire a infracțiunii se poate manifesta atît prin acțiuni active, care constau în comunicarea informațiilor false despre anumite circumstanțe sau fapte, cît și prin inacțiuni care rezidă în ascunderea, tănuirea circumstanțelor sau faptelor reale (de exemplu, false promisiuni pentru un loc de muncă legal, tănuirea condițiilor adevărate în care victima va fi forțată să muncească etc.)”.
- ²⁰ Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova nr.1ra-44/2008 din 26.02.2008 // Moldlex.
- ²¹ *A se vedea*: А.И. Милевский. *Особенности субъективной стороны торговли несовершеннолетними* // Следователь, 2000, nr.5, p.3-6; К.А. Волков. *Противодействие торговле людьми как направление современной уголовной политики* // Российский следователь, 2006, nr.2, p.15-17.
- ²² Д.С. Сорокина. *Торговля людьми: к вопросу о совершенствовании нормы* // www.lomonosov-msu.ru
- ²³ Buletinul Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova, 2005, nr.7, p.6-8.
- ²⁴ М.А. Хотца. *Содул penal. Comentarii și explicații*. – București: С.Н. Beck, 2007, p.384.